

Literatuurgeschiedenis

Literatuuranalyse

Spreeken en schrijven

Begrippenlijst

Literatuurgeschiedenis

De middeleeuwen

De gouden eeuw

De achttiende eeuw

De negentiende eeuw

Fin de siècle

1918-1960

1960-heden

Literatuuranalyse

Genres

Verhaalanalyse

Poëzieanalyse

Spreken en schrijven

Schrijven

Bronnenlijsten maken

Argumenteren

Essays schrijven

Recensies schrijven

Spreken

Begrippenlijst

Mijn gegevens

Colofon

Logout

IB theorie / literatuuranalyse

Literatuuranalyse

Genres

Verhaalanalyse

Poëzieanalyse

IB theorie / Literatuurgeschiedenis

Literatuurgeschiedenis

De middeleeuwen

De gouden eeuw

De achttiende eeuw

De negentiende eeuw

Fin de siècle

PAKJES
KOFFIE
1918-1960

1960-heden

François HaverSchmidt (1835-1894) was net als Beets en Hasebroek een Leidse theologiestudent, maar hij behoorde tot een latere generatie. Hij publiceerde zijn eerste gedichten in de Leidse Studentenalmanak van 1856 onder de naam Piet Paaltjens. HaverSchmidt deed alsof Piet Paaltjens een vriend van hem was, van wie hij een verzameling gedichten had gekregen waaruit hij een selectie had gemaakt om te publiceren. Maar Piet Paaltjens bestond niet echt: het was een pseudoniem van HaverSchmidt zelf.

In 1867 bundelde HaverSchmidt de gedichten van 'Piet Paaltjens' in *Snikken en grimlachjes*, waarbij hij een (verzonnen) voorwoord schreef over het leven van de dichter. Door gebruik te maken van het pseudoniem Piet Paaltjens kon HaverSchmidt de melancholische kant van zijn persoonlijkheid laten zien, die hij zelf niet makkelijk uitte.

De gedichten van Piet Paaltjens hebben een grappige en een serieuze kant. Enerzijds zijn die gedichten humoristische vertellingen en grappige **parodieën** op teksten uit de 'zwarte romantiek', die heel zwaar op de hand is. Anderzijds komen er ook heel persoonlijke gevoelsuitingen in voor, over teleurstellingen en angsten waarmee ieder mens te maken krijgt.

De maan glijdt langs de ruiten
En blik mij vragend aan.
'Wat moet dat, bleeke zanger, -
In uw ooghoek glinstert een traan?'

Zoo gij de maan niet zelf waart,
'k Zou zeggen: loop naar de maan. -
Wat mij het oog doet glinstren,
Dat gaat geen schepsel aan.

Uit: Piet Paaltjens, *Snikken en grimlachjes*. Amsterdam: Athenaeum – Polak & Van Gennep 2003, p. 17.

IB theorie / Literatuuranalyse / Verhaalanalyse

Verhaalanalyse

Personages

Perspectief

Tijd

Ruimte

Spanning

Thema en motieven

**Stappenschema
verhaalanalyse**

Tijd

Een verhaal bestaat altijd uit een reeks van gebeurtenissen die geordend zijn volgens een bepaald patroon. Dat patroon noemen we het tijdsverloop. Een verhaal heeft verschillende tijdsaspecten.

Ten eerste hebben we te maken met de **historische tijd**: dit is de tijd waarin de verhaalgebeurtenissen zich afspelen, bijvoorbeeld in de middeleeuwen of in 2014. Soms wordt niet precies duidelijk in welke tijd het verhaal zich afspeelt.

Ten tweede staan de werkwoorden in een verhaal in een bepaalde tijd. Dit is de **grammaticale tijd**. De grammaticale tijd drukt het tijdsverschil uit tussen het moment van gebeuren en het moment van vertellen.

Tot slot heeft een verhaal een **vertelde tijd**: dit is de tijd die de verhaalgebeurtenissen in beslag nemen, bijvoorbeeld een dag, een jaar of een heel leven. Dit noemen we ook wel de duur van een verhaal.

In een verhaal worden de gebeurtenissen altijd in een bepaalde **volgorde** gepresenteerd. Sommige verhalen zijn **chronologisch** geordend. Dan worden de verhaalgebeurtenissen verteld in de volgorde waarin ze hebben plaatsgevonden, zonder sprongen in de tijd. Maar er zijn ook veel verhalen waarin de chronologie doorbroken wordt. Dat is een **kunstgreep** van de schrijver om een bepaald effect te creëren. Hij wil de lezer bijvoorbeeld nieuwsgierig maken of verwarmen.

De schrijver kan bijvoorbeeld gebruikmaken van **flashbacks**, waarin de lezer naar een moment in het verleden wordt verplaatst, of van **terugverwijzingen**, waarin een gebeurtenis in het verleden kort wordt omschreven. Die flashbacks en terugverwijzingen hebben altijd een bepaalde functie: ze kunnen bijvoorbeeld informatie geven over het verleden waardoor het heden (de gebeurtenissen en personages) begrijpelijker wordt. Dit fragment is een voorbeeld van een flashback:

Deze gewaarwording van een ademende huid vlak bij de hare *verplaatste haar in een flits terug in de tijd*. Ze zag een weiland voor zich, vol traag met de wind meedainende klaprozen. Daartussen wentelde een witte poes zich behaagziek op haar rug, terwijl ze zich op haar buik liet kietelen door twee meisjes die eendrachtig over haar heen gebogen zaten. Waarover ze spraken herinnerde Jeanne zich niet, alleen het gevoel... een gevoel van vanzelfsprekende intimiteit... alles was precies op zijn plaats... alles was zoals het behoorde te zijn... zo zou het altijd blijven.

Uit: Tessa de Loo, *Isabelle*. Amsterdam: De Arbeiderspers 2011, p. 63.

Naast flashbacks kan de schrijver ook **vooruitwijzingen** inlassen, waardoor je als lezer verwachtingen krijgt over de loop van het verhaal en nieuwsgierig wordt naar de afloop. Een vooruitwijzing verhoogt de spanning in het verhaal. In het begin van het boek *De aanslag* van Harry Mulisch vinden we bijvoorbeeld een vooruitwijzing naar de 'catastrofe' die zal plaatsvinden:

Anton woonde in het tweede huis van links: dat met het rieten dak. [...] *Ook al voordat de catastrofe plaatsvond*, had Anton de naam [van het huis,] 'Buitenrust' niet opgevat als de rust van buitenzijn, maar als iets dat buiten de rust was.

Uit: Harry Mulisch, *De aanslag*. Amsterdam: De Bezige Bij 2003, p. 7-8.

Het tijdsverloop wordt in verhalen vaak gemarkeerd met behulp van signaalwoorden, zoals 'toen', 'twee jaar geleden', met behulp van een datum, of met woorden zoals 'terug in de tijd'. Ook kan de grammaticale tijd veranderen in een flashback of een vooruitwijzing.

Vertraging en versnelling

Twee andere kunstgrepen die de schrijver kan doen, zijn versnellingen en vertragingen aanbrengen in het verhaal. Bij een **vertraging** wordt een belangrijk onderdeel van een verhaal uitvoeriger beschreven dan de gebeurtenissen ervoor en erna. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer een verteller commentaar levert op een stuk van het verhaal of wanneer de gedachten en gevoelens van een personage op een bepaald moment worden beschreven. De handeling wordt dan onderbroken, waardoor de tijd in feite stil komt te staan. Soms vertraagt de auteur het verhaal bewust om de **spanning** op te bouwen.

Van **versnelling** is sprake als in een relatief kort fragment een relatief lange tijd wordt beschreven. Met een sprong ben je dan ineens verder in het verhaal. Dat gebeurt bijvoorbeeld in *Het parfum*, wanneer de verteller de zeven jaren waarin Grenouille op de berg leefde samenvat: 'Zo ging het dag in dag uit, week in week uit, maand in maand uit. Zo ging het zeven jaar lang.'

Mulisch

Zoeken

Harry Mulisch

Titel, ondertitel en motto

Volgorde of tijdsverloop

Auctoriale vertelsituatie

Naoorlogs proza